

לראות את כל הקשת- לקויות למידה

לקויות למידה

מדריך האבחנות הפסיכיאטריות - DSM

החמישי 2013 מגדיר את לקויות הלמידה

כ- SLD:Disorder Learning Specific

"הפרעת למידה ספציפית".

לפי מדריך זה נדרשים ארבעה קריטריונים

לקביעת אבחנה של הפרעת למידה ספציפית:

1. קשיים מתמשכים בלמידה ובשימוש

במיומנויות אקדמיות (קריאה, כתיבה וחשבון)

למרות התערבות ממוקדת בקשיים אלו.

2. המיומנויות האקדמיות המושפעות מההפרעה נמצאות באופן ניכר

ומדיד מתחת למצופה ביחס לגיל הכרונולוגי של הפרט, וגורמות

להפרעה משמעותית בתפקוד הלימודי ובתחומי חיים נוספים, כפי

שנמדדו במבחני הישגים מתוקננים.

3. הקשיים בלימודים החלו במשך שנות הלימודים בבית הספר, אך

ייתכן שמלוא היקפם יבוא לביטוי רק בשלב מאוחר יותר כאשר יעלו

הדרישות לכישורים אקדמיים.

4. הקשיים בלמידה אינם מוסברים טוב יותר על ידי לקות אינטלקטואלית,

איחור התפתחותי כללי, קשיים בראייה ושמיעה, הפרעות מנטליות

ונוירולוגיות אחרות, מצוקה פסיכו-סוציאלית, שליטה נמוכה בשפת

ההוראה או הוראה חינוכית בלתי מתאימה.

נוסף על כך נקבעו ב- DSM 5 שלוש דרגות לקביעת עוצמת הלקות

וחומרתה. דרגת החומרה נקבעת על ידי שני מדדים: עומק ההתערבות

הנדרשת, ורמת המסוגלות של התלמיד לפצות על הקושי.

מתוך הגדרה זו ניתן ללמוד על כמה דגשים חשובים:

1. ההגדרה מבחינה בין קשיי למידה ללקות למידה - כדי להגדיר לקות

למידה יש לשלול גורמי הדרה אחרים כגון: יכולת אינטלקטואלית

נמוכה, קושי שמקורו ברקע סביבתי דל, קשיים רגשיים, קושי

בתלמידאות או בכך שהתלמיד עולה חדש ועוד.

2. על פי ההגדרה המחודשת, לא ניתן להגדיר כתלמיד עם לקות למידה

לראות את כל הקשת- לקויות למידה

ללא מתן התערבות משמעותית לאורך זמן. לשינוי זה השלכות משמעותיות על תהליך העבודה של הצוות החינוכי עם תלמיד שאותר כתלמיד מתקשה. השלב הראשון במעבר בין איתור לטיפול יהיה מתן התערבות ממוקדת בקשיים. ההתערבות חייבת להיות מלווה בהערכה ובבקרה ובמציאת חלופות אם ההתערבות אינה יעילה. אם לא נצפתה התקדמות, למרות מיצוי כל אפשרויות ההתערבות, יוודא הצוות החינוכי שאכן קיים ידע שאינו בא לידי ביטוי ושהקושי אינו נובע מגורמי ההדרה השונים, ויפנה את התלמיד לאבחון.

3. קיימות רמות חומרה שונות ללקות הלמידה. לא כל תלמיד עם לקויות למידה זקוק לאותה התערבות. מתוך הגדרת רמת החומרה של הלקות, ייגזרו המשאבים שיינתנו לתלמיד. לכל תלמיד יש לבנות תוכנית חינוכית בהתאם לצרכיו.

4. דגש על המעקב אחר תהליכי ההוראה והלמידה של התלמיד. ההגדרה מתבססת על ההתערבות והמעקב אחר התגובה להתערבות כתנאי לאבחנה של לקות למידה.

5. המעבר לשימוש במושג "הפרעת למידה" - Disorder Learning ולא "לקות למידה" Disability Learning. שינוי זה מחדד את ההסתכלות על התלמיד. המונח disability (לקות או נכות) מתאר קושי תמידי – חוסר יכולת, קושי מהותי הקיים באדם עצמו. לעומתו, המונח disorder ((הפרעה מתמקד בהפרעה לתפקודו של האדם.

ההגדרה של ה-DSM5 מתמקדת בהיבטים האקדמיים. לקות למידה היא אכן לקות שמקורה קוגניטיבי-תפיסתי, אך ההתמודדות עם קשיים לימודיים מלווה לעיתים קרובות בקשיים נוספים. ילדים עם לקויות למידה והפרעת קשב עלולים לבטא מגוון קשיים חברתיים, רגשיים והתנהגותיים הנלווים לקושי הלימודי. המאפיינים הנוגעים להתפתחות הרגשית והבין-אישית, הם חלק אינטגרלי מלקות הלמידה או הפרעת הקשב ולהם השלכות על תחומי

לראות את כל הקשת- לקויות למידה

חיים רבים וכן על היחסים הבין-אישיים שעתיד הילד לפתח, כפי שהיטיב התלמיד שי לבטא.

הקשיים הרגשיים והחברתיים יכולים להופיע כחלק ממאפייני הלקות כמו, למשל, תפיסה מרחבית לקויה שמשפיעה על ההבנה של מצבים חברתיים. נוסף על כך ייתכנו גם קשיים רגשיים שהם תוצאה של ההתמודדות עם לקויות הלמידה. קושי מרכזי נובע מהעובדה שלקויות למידה אינה מתבטאת במאפיינים חיצוניים מובהקים. על כן, הילד צובר לעיתים חוויות תסכול לצד ביקורת רבה ונחשב ל"עצלן", "מזלזל", או "חסר אחריות". הדבר עלול להשפיע באופן ישיר על מצבו הרגשי ועל תחושת הערך העצמי שלו. גם הפער הבלתי מוסבר בין יכולותיו הקוגניטיביות השונות שאותו ילד חווה, גורם לתחושת תסכול שמתבטאת באופנים שונים. הפערים הללו עלולים להותיר אותו עם רגשי אשמה, פחדים ותחושת נחיתות. בנקודת התחלה כזו נותרים לו על פי רוב אנרגיה מועטה ומשאבים דלים ללימוד, והוא חסר הפנמה ורכישת מיומנויות נוספות הנדרשות לפיתוח בוגר עצמאי.

מודל התגובה להתערבות

RTI (Intervention to Response) הוא מודל

מערכתי לטיפול בתלמידים עם לקויות למידה.

מודל זה מבוסס על ההנחה כי תמיכה ומעקב

שיטתי הניתנים בשלב מוקדם ומותאמים לצורכי

התלמיד, ימנעו חוויית כישלון ותחושת חוסר

מסוגלות.

על פי גישה זו יש לבצע את התהליכים הבית ספריים שלהלן:

א. זיהוי תלמיד בסיכון לקשיים לימודיים

ב. הוראה מותאמת

ג. מעקב אחר התקדמות

ד. התאמת סוג ההתערבות ועוצמתה בהתאם לתגובת התלמידים להתערבות.

סעיפים ב-ד מתבצעים בהתאם למודל המציג התערבות בשלושה רבדים:

א. זיהוי תלמיד בסיכון לקשיים לימודיים

לראות את כל הקשת- לקוויות למידה

• התבוננות בתלמידים תוך כדי השיעור יכולה להעלות למודעות סימנים ראשוניים הדורשים תשומת לב מיוחדת. סימנים אלו הם אורות אדומים עבור המורה.

ב. הוראה מותאמת

(על פי שלושת הרבדים במודל ה- RTI)

רובד ראשון

התערבות במסגרת הכיתתית ברמה מניעתית. במהלך השיעור הכיתתי, המורים משתמשים בדרכי הוראה המותאמות לתלמידים עם לקוויות למידה, תוך התייחסות ייחודית מותאמת למאפייני התלמידים. התערבות במסגרת הרובד הראשון - במסגרת הכיתתית - עיצוב אוניברסלי להוראה

כפי שמוצג בתרשים - כ-75%-85 מהתלמידים יקבלו את המענה לקשייהם במסגרת הכיתתית. לשם כך יש חשיבות רבה שהמורה המלמד בכיתה ההטרוגנית יכיר היטב את תלמידיו ויתכנן את השיעור באופן שיהיה מותאם לשונות בין התלמידים, מתוך התחשבות בהיבטים פסיכו-פדגוגיים בהוראה.

רובד שני

לתלמידים שעדיין זקוקים למענה נוסף מעבר למענה הכיתתי, ניתנת התערבות בקבוצות קטנות הממוקדת במוקדי הקושי ומותאמת לפרופילים האישיים של הקבוצה, כמו, למשל, הוראה מתקנת בקריאה, כתיבה וחשבון במסגרת השעות הפרטניות.

רובד שלישי

ניתן אך ורק לתלמידים מעטים שעדיין לא התקדמו למרות העבודה בשני הרבדים שלעיל. במסגרת זו ניתן מענה פרטני ממוקד ואינטנסיבי לקידום התלמיד על ידי איש מקצוע.

כלים:

1. כלי "עשרת הדיברות" מציג את העקרונות לתכנון שיעור מותאם פרט בכיתה ההטרוגנית.

2. כלי התבוננות לתצפית ורפלקציה -

כדי לעקוב אחר היישום של עשרת הדיברות, ניתן להיעזר בכלי

לראות את כל הקשת- לקויות למידה

שיסייע למורה בהתבוננות רפלקטיבית על השיעור. ניתן להשתמש בכלי זה גם במסגרת של תצפית ולמידת עמיתים.

ג. מעקב מתמיד אחר התקדמות התלמידים
חלק מרכזי במודל התגובה להתערבות RTI הוא מדידת התגובה. המורה מעריך באופן תדיר את התקדמות התלמיד שאותר "כתלמיד בסיכון" כדי לקבוע אם הוא מפיק תועלת מהלמידה ולהתאים לו את תוכנית ההתערבות. המעקב מאפשר לעדכן את אנשי הצוות והמשפחה לגבי התקדמות התלמיד. לשם כך יש חשיבות לבניית תיק תהליכי המתעד ועוקב אחר התלמידים המאותרים. יש חשיבות רבה לאיסוף של נתונים כמו תוצאות מיפויים והישגים, תיעוד שיחות שהתקיימו עם הצוות החינוכי, עם התלמיד ועם הוריו, תיעוד תוכניות ההתערבות ומידת ההתקדמות של התלמיד וכל מידע נוסף שיסייע לצוות. המידע יסייע לצוות בקבלת החלטות שמטרתן לייעל את ההוראה, לשנות את משך ההתערבות ואת תדירותה או חשוב להתמיד בתהליך ההקניה של מיומנויות למידה, תוך הסבר לתלמיד על הנחיצות בהשקעתו, עם מתן תמיכה ועידוד מתאימים ושימוש בדרכי הוראה מותאמות עבורו. שימוש בתהליכי הוראה מותאמים על ידי המורה, בשגרת ההוראה בכיתה, ועבודה ממוקדת על הקושי על ידי התלמיד ומוריו בסיוע ההורים, משפרים לרוב את תפקודו של התלמיד והופכים אותו ללומד מיומן יותר ותלוי פחות בסיוע צמוד, לעיתים עד לייתור מלא של התאמות באופני היבחנות. כדי לאפשר זאת, צוות בית הספר נדרש ליצירת שגרות עבודה תומכות שיאפשרו את הליווי והתמיכה שהתלמידים זקוקים להם. להעביר את התלמיד משלב לשלב (גבוה יותר או נמוך יותר במודל).